

Motion till riksdagen 2022/23:1599

av **Gudrun Brunegård (KD)**

Mandatet för Förenta Nationernas utredning av orsakerna till Dag Hammarskjölds död

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige fortsatt ska vara pådrivande i Förenta Nationernas generalförsamling för ett fortsatt sökande efter sanningen om orsakerna bakom flygkraschen som förorsakade Dag Hammarskjölds och femton andra personers död, i enlighet med domare Othmans och generalsekreterare Guterres rekommendation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom förtydligande i regleringsbrev eller på annat lämpligt sätt uppmana svenska arkivmyndigheter att släppa sekretessen på dokument som är kopplade till händelserna kring Dag Hammarskjölds och övrigas död, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i Förenta Nationerna agera för att mandatet för den särskilde utredaren domare Mohamed Chande Othman förlängs, liksom att inkommet material systematiseras och tillgängliggörs för framtida forskning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den 18 september 1961 störtade det svenska flygplanet SE-BDY Albertina. Planets passagerare var Förenta Nationernas generalsekreterare Dag Hammarskjöld, delar av hans stab samt den svenska besättningen, sammanlagt sexton personer ombord. Samtliga omkom. Planet var under inflygning till Ndola i den brittiska kolonin Nordrhodesia, där Dag Hammarskjöld skulle träffa ledaren för utbrytarrepubliken Katanga, Moïse Tshombe, i syfte att förhandla fram en lösning på det uppsplitande krig som följde efter Katangas utropande av självständighet från det i sin tur nyligen självständiga Kongo. Katangaregimen stöddes av koloniala intressen, inte minst det belgiska gruvbolaget Union Minière.

Den utredning som Förenta Nationerna tillsatte byggde till stor del på uppgifter från två nordrhodesiska utredningar. Den nordrhodesiska undersökningskommissionen menade att misstag av piloten var den minst osannolika orsaken till att planet störtade. FN-utredningen kom dock fram till ett öppet domslut efter slutsatsen att man varken kunde klart fastställa eller avskriva någon av hypoteserna yttre påverkan, tekniskt fel på flygplanet, sabotage av någon ombord på flygplanet eller misstag av besättningen. Detta byggde man delvis på att nordrhodesierna inte genomfört vissa erforderliga undersökningar av vraket, såsom nedsmältning av vrakdelar för att hitta eventuella spår av sprängämne eller ammunition. Förenta Nationernas generalförsamling beslutade att utredningen skulle återupptas om nya fakta framkom som kunde bidra till att förklara orsakerna bakom flygkatastrofen.

Under de decennier som följde dök olika vittnesuppgifter upp som talade för att någon form av attentat eller yttre påverkan låg bakom haveriet. Den brittiska historikern Susan Williams samlade och analyserade flera av dessa i boken "Who Killed Dag Hammarskjöld?" 2014. En fristående grupp, där bland andra Susan Williams och Sveriges tidigare ärkebiskop KG Hammar ingick, fick till stånd The Hammarskjöld Commission, en grupp internationellt renommerade jurister, däribland FN:s tidigare undergeneralsekreterare för rättsliga frågor, Hans Corell, vilka granskade de inkomna vittnesmålen och tillmätte dem tillräcklig grund för att återöppna FN-utredningen.

År 2015 beslutade Förenta Nationernas generalförsamling att återuppta utredningen av orsaken till flygkatastrofen. Den internationellt respekterade tanzaniske domaren Mohamed Chande Othman utsågs 2016 till särskild utredare (Eminent Person). I en resolution 2017 uppmanades berörda länder att öppna sina arkiv och tillsända domare Othman dokument som kunde bidra till att ge klarhet åt händelseförloppet. I sin första rapport kunde domare Othman konstatera att allt pekade på att planet kraschade på grund av någon form av yttre påverkan. Det fanns dock fortfarande oklarheter och flera länder hade inte följt uppmaningen att öppna sina arkiv. Generalförsamlingen beslutade därför genom en resolution i december 2019 att förlänga utredningen och utökade uppmaningen till ytterligare ett antal länder, där värdefullt arkivmaterial skulle kunna finnas.

I juli 2022 lämnades domare Othmans slutrapport in. I inledningen till rapporten till generalförsamlingen daterad den 25 augusti 2022 instämmer generalsekreterare António Guterres i Othmans slutsats, att det inte vore rimligt att i detta läge komma fram till en slutsats kring orsaken till den tragiska händelsen baserat på information som nu är tillgänglig men ännu ofullständig. Han anför vidare att ingen betydande ny information har tillhandahållits från nyckelnationer sedan mitten på 2017, trots att det är närmast helt säkert att sådan information finns, radiokommunikation inberäknat.

Vid ett möte i Uppsala i somras berättade Othman att nytt material tillkommer undan för undan, som kan bidra till att kasta ljus över gåtan, inte minst från privatpersoner som nedtecknat minnen eller ögonvittnesupplevelser eller gjort betydelsefulla arkivfynd. Det förekommer också att länder släpper sekretessen på dokument som av någon anledning inte tidigare tillställts utredningen, trots generalförsamlingens uttryckliga uppmaning. Exempelvis släppte Storbritannien nyligen sekretessen för vissa dokument från den aktuella perioden.

Det är min uppfattning att Sverige även fortsättningsvis ska vara pådrivande i Förenta Nationerna för ett fortsatt sökande efter sanningen. Det är därför av yttersta vikt att Förenta Nationernas uppdrag förlängs ytterligare, liksom att inkommet material tillgängliggörs för framtida forskning.

Gudrun Brunegård (KD)